

FÖRVETET

EN TIDNING FÖR DIG INOM JORDBRUK OCH LANDSBYGD | LÄNSSTYRELSEN I JÖNKÖPINGS LÄN | NR 4 2018

”Vi är gäster i en
underbar värld”

Värna våra naturvärden

En lövskogsö mitt i ett hav av granskog | Har jordbruks-
marken ett värde? | Du spelar en unik roll! Vet du hur? |
Våtmark Ugglekull - från idé till vattenspegel |
EU-revision | Fridlysta vintergäster i jordkällaren |

FÖRVETET

Länsstyrelsen i Jönköpings län
Telefon 010-223 60 00
E-post jonkoping@lansstyrelsen.se
Webb www.lansstyrelsen.se/jonkoping

KONTAKT

Lars Sandberg, Avdelningschef
Landsbygdsavdelningen,
Länsstyrelsen i Jönköpings län
E-post lars.sandberg@lansstyrelsen.se

UTGIVNINGSPLAN 2018

2 mars, 12 maj, 15 september,
8 december

PRENUMERATION

Önskar du prenumerera på Förvetet
kontakta Länsstyrelsens växel.
Prenumerationen är kostnadsfri.
Telefon 010-223 60 00
E-post jonkoping@lansstyrelsen.se

GRAFISK FORM

Pär Axenford

FOTO

Framsidesbild Länsstyrelsen
i Jönköpings län, Jonatan Nilsson

UPPLAGA

5 200 exemplar

TRYCK

Printfabriken

Länsstyrelsen
i Jönköpings län

Förvetet delfinansieras
av EU-medel

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Gör om och gör rätt i nästa Landsbygdsprogram!

Riksrevisionen har genomfört en granskning av nuvarande Landsbygdsprogram för åren 2014-2020. Slutsatserna är flera och väl värda att ta på allvar för de som ska besluta om nästa Landsbygdsprogram för åren 2021-2027. Så här skriver man i granskningsrapporten. "EU's komplicerade regelverk, krav på omfattande dokumentation och nya IT-system för rapportering har tillsammans med det breda svenska programmet medfört ökade administrativa kostnader och försenade utbetalningar. Dessutom har utvecklingen av de IT-system som ska användas i stödadministrationen varit försenade och ofta brustit i funktionalitet. Jordbruksverket och länsstyrelserna har inte hunnit handlägga ansökningar och betala ut stöd i tid. Risker är att dessa problem kvarstår under hela programperioden."

Tyvärr så har Riksrevisionen helt rätt i sina iakttagelser. Långa handläggnings-tider och lång väntan på stöd leder till bristande förtroende för myndigheter och program. Länsstyrelsen kommer att göra allt som står i vår makt för att klara stödutbetalningarna inom nuvarande programperiod. Till nästa programperiod är det viktigt att göra om och göra rätt. Från Länsstyrelsens sida vill vi se följande förändringar. IT-system, regelverk och handläggningsrutiner måste vara testade och klara innan programmet startar. Vi måste också få förenklingar hela vägen igenom ett nytt program, både till nytta för lantbrukare med enklare och tydliga stödvillkor men också för Länsstyrelsens handläggning som då kan bli snabbare och effektivare. Vi vill ha färre stödformer och en större budgetflexibilitet mellan olika stödformer. Vi bidrar gärna med våra erfarenheter av vad som kan göras bättre så att alla pengar i Landsbygdsprogrammet verkligen kan utnyttjas till maximal nytta för lantbruket och landsbygden i vårt län.

Lars Sandberg
Avdelningschef, Landsbygdsavdelningen

DETTA NUMRETS FÖRFATTARE

Vill du komma i kontakt med
någon artikelförfattare?
Vi nås via telefon 010-223 60 00
e-post fornamn.efternamn@lansstyrelsen.se

Christine Alm

Jennie Bengtsson

Sofia Ellergård

Anna Engstedt

Jenny Knutsson

Jens Mattsson

Jonatan Nilsson

Leif Thörne

Innehåll nr 4 2018

4 Har jordbruksmarken ett värde?

Hur värderar egentligen samhället vår jordbruksmark? Det kommer bli allt viktigare att inte exploatera marken för andra ändamål i den omfattning som vi gör i dag.

7 Rådgivning till följd av torkan

Nu finns det möjlighet för dig som lantbrukare att få subventionerad rådgivning för att hantera de problem som uppstått i torkans spår.

8 Du spelar en unik roll! Vet du hur?

Vi människor är beroende av en mängd olika funktioner och tjänster som naturen ger oss. Dessa kallas ekosystemtjänster. Utan ett livskraftigt lantbruk och aktiva bönder skulle många av dessa inte fungera.

10 Våtmark Ugglekull - från idé till vattenspegel

En fältvandring med Länsstyrelsen i Jönköpings län fick Bo Gustavsson att göra om sin blöta betesmark till våtmark.

12 Utbildning i kemiska växtskyddsmedel

Felaktig hantering av kemiska växtskyddsmedel kan orsaka stora skador på hälsa och miljö och kräver därför tillstånd att få använda.

14 En lövskogsö mitt i ett hav av granskog

Carl Hermelin ville att hans mark skulle bli ett naturreservat. Han är nu först ut med att få sin skog skyddad i programmet Nya komet.

18 EU-revision - byråkratiskt och tråkigt eller lärorikt och intressant?

Följ med två EU-revisorer på besök hos en lantbrukare i norra delen av länet. Tre företag har valts ut till revision i fält av kommissionärerna.

22 Inte ovanligt med fridlysta vintergäster i jordkällaren

Har du en gammal jordkällare? I sådana fall kan du ha små vintergäster som är i dvala under vintern.

24 250 möjligheter - det handlar om människor!

I slutet av oktober arrangerades för femte och sista året, konferensen 250 möjligheter.

26 Smått och gott från länet

27 Recept

Har jordbruksmarken ett värde?

Årets sommar har kännetecknats av sol, sol och åter sol med temperaturer upp emot 35 grader. En eventuell vindpust har känts som en hårfön på maximal värme. Troligtvis den perfekta sommaren för många. Men långt ifrån för alla.

Text Jennie Bengtsson Foto Symbolbilder.se

För vår natur har sommarens värme varit tuff. Solens strålar har inte varit nådig mot åkrar och betesmarker. Gräs och sädeskorn har kämpat för överlevnad och markerna har lyst bruna. Det går lätt att förnimma 1800-talets missväxtår genom rader ur Kristina från Duvemåla – ”Från molnlös himmel glödde solen varje dag, som gräset i hagen blev glest och livlöst, som betet torkade bort, så sinade korna”. För precis som då har all möjlig betes- och åkermark där det växt något, varit värdefull för alla som behöver mat till sina djur.

KLIMATFÖRÄNDRINGAR

Många experter och forskare menar att denna torka är ett av många tecken på klimatförändringar. Att ett varmare och torrare klimat alternativt ökad nederbörd kommer vara mer vanligt i framtiden. Årets torka har dock inte bara berört Sverige, utan även andra länder i världen märker av att jorden blir allt varmare. Vissa prognoser visar att det i framtiden kan vara så mycket som en fjärdedel av jordens landyta som får ett torrare och ökenliknande klimat inom ett 30-tal år. Stigande

havsnivåer och mer ökenklimat minskar storleken på användbar jordbruksmark i många länder.

I framtiden behöver vi förutom klimatförändringarna också kunna hantera den ökade befolkningens mängden i världen. Något som bland annat kommer kräva en större yta av jordbruksmark för mat, djurfoder och drivmedel. Till år 2050 behöver även matproduktionen öka med 60 procent för att täcka matbehovet i världen. Att vi ska kunna odla livsmedel har alltså en avgörande betydelse för vår framtida överlevnad.

EXPLOATERING AV JORDBRUKSMARK

Hur värderar då egentligen samhället vår jordbruksmark som har en sån avgörande betydelse för framtiden? Det kommer bli allt viktigare att inte exploatera marken för andra ändamål i den omfattning som vi gör i dag. Jordbruksverkets undersökningar visar att jordbruksmark många gånger exploateras utan att andra alternativ undersökts.

fortsättning nästa sida

Likaså har inte andra underlag som lagstiftningen kräver tagits hänsyn till. Under perioden 2011–2015 användes till exempel närmare 3 000 hektar jordbruksmark till att främst bygga bostäder i Sverige. En yta motsvarande hela Karlstad tätort, eller tre stycken Vetlanda.

En annan aspekt som är viktig att förstå är att exploateringen av jordbruksmark för logistikplatser, bostadsbyggande med mera är definitiv. Det kanske är lätt att tro att när behoven förändras så är det bara att riva upp vägar eller logistikcentra och börja odla igen. Tyvärr är det inte möjligt! När jordbruksmarken väl är bebyggd och fått sitt asfaltställe är skadan redan skedd. De stora ingreppen i matjorden leder till att jordens bördighet är förstörd och marken går inte att återställa. Samma sak gäller om skogsmark ska omvandlas till betes- eller åkermark. Det tar lång tid att få tillbaka bördigheten på sådana marker.

Men frågan är komplex då det samtidigt är enkelt att använda jord-

bruksmark när städerna växer. Marken är redan bearbetad. Och många bedömer att ingreppen i landskapet och naturen är liten i jämförelse om byggandet sker på annan mark såsom skog. Jordbruksmarken ligger ju också oftast nära städerna, eftersom de jordar som varit bördiga varit ypperliga för människor att bygga sina gårdar på.

EFTERFRÅGAN PÅ JORDBRUKSMARK

Hur påverkar då allt detta den framtida jordbruksmarksanvändningen? Trots den varma sommaren och låga skördenivåer, har Sverige förutsättningar för ett framtida bättre odlingsklimat jämfört med många andra länder. Den svenska jordbruksmarken kommer bli mer värdefull och efterfrågan på jordbruksmark kommer öka. I motsats till många länder kan ett varmare klimat gynna Sveriges förutsättningar för odling, samtidigt som förutsättningarna att kunna producera mat försämrats globalt. Det innebär

möjligheter att odla nya grödor men också få större skördar. Exakt vilka effekterna kommer att bli för det svenska jordbruket är svårt att säga. Men om vi väljer rätt odlingsmetoder och grödor kan vi faktiskt möta upp med rätt förutsättningar.

Eftersom de val vi gör kommer få konsekvenser för kommande generationer, behövs ett större fokus på hur, och till vad, vi använder jordbruksmarken idag. Frågan är givetvis komplex. Fler människor ska få plats att bo och kommunen lockar med arbetstillfällen genom byggnation på industritomter samtidigt som vi inte får konkurrera ut jordbruksmarken. Det sägs att det är lätt att vara efterklok. Men låt inte framtida generationer behöva säga det om oss. För vi förstår ju faktisk redan effekterna och konsekvenserna av vårt handlande. Så låt oss tänka klokt före vid val av exploatering av jordbruksmark och istället värdera den skatt vi har! ■

Rådgivning till följd av torkan

Nu finns det möjlighet för dig som lantbrukare att få subventionerad rådgivning för att hantera de problem som uppstått i torkans spår. Rådgivningen har fokus på foderplanering och likviditetsplanering.

Text Anna Engstedt Foto Symbolbilder.se

I augusti gick Jordbruksverket ut med en anbudsinbjudan gällande rådgivningstjänster till följd av den torra sommaren. 32 rådgivningsföretag över hela landet lämnade anbud och samtliga fick tilldelning. Syftet med den subventionerade likviditets- och foderrådgivningen är att lantbrukare som drabbats av torkans effekter ska kunna anlita rådgivare trots en försämrad lönsamhet i företaget.

DEM KAN TA DEL AV RÅDGIVNINGEN?

Rådgivningen vänder sig till företag med minst 50 hektar åkermark eller minst 25 djurenheter. Du som får

ersättning för extra djuromsorg för får ("färpenge") kan inte få rådgivning för foderplanering men däremot för likviditetsplanering.

HUR GÅR RÅDGIVNINGEN TILL?

Rådgivaren gör en nulägesanalys och gör sedan upp en plan för hur den kommande stallsäsongen kan se ut. Landsbygdsprogrammet finansierar sjuttio procent av kostnaden och du som lantbrukare betalar resten. ■

FÖRETAG SOM UTFÖR RÅDGIVNINGEN?

Kontaktuppgifter till de företag som kan ge denna typ av rådgivning finns på

www.jordbruksverket.se.

Gå in under Stöd/Stöd i Landsbygdsprogrammet/Kompetensutveckling och rådgivning. Där hittar du hela listan.

Du spelar en unik roll! Vet du hur?

Vi människor är beroende av en mängd olika funktioner och tjänster som naturen ger oss. Dessa kallas ekosystemtjänster. Utan ett livskraftigt lantbruk och aktiva bönder skulle många av dessa inte fungera. Därför är det arbete du gör på din gård mycket viktigt!

REKREATION OCH TURISM

Odlingslandskapets variation uppskattas av många människor, vilket ger god livskvalitet och skapar förutsättningar för turism och annat företagande på landsbygden.

VATTENRENING OCH NATURLIG VATTENREGLERING

När vattnet rinner genom mark eller växtlighet fångas och bryts oönskade ämnen ner. God markstruktur bidrar till att jorden tillfälligt kan magasinera mer vatten till nytta för både växande grödor och omgivningen. Våtmarker hjälper till att fördröja vattnets flöde i landskapet och dämpar höga flöden.

SKADEDJURSBEKÄMPNING

Genom att gynna nyckelpigor, jordlöpare och spindlar, som är naturliga fiender till skadedjur, kan angrepp på grödor förebyggas. På så sätt kan också användning av växtskyddsmedel minska.

POLLINERING

Vilda pollinatörer som humlor och solitärbin samt honungsbin har en nyckelroll för att ge större, jämnare skördar med bättre kvalitet för grödor som klöverfrö, äpplen och oljeväxter. En rik och varierad växtlighet i åkerkanter, bryn och på betesmarker är viktig för att pollinatörerna ska ha en jämn tillgång på pollen och nektar under året.

KULTURARV

Lämningar och spår berättar om hur olika landskap har brukats, ger förklaring och koppling bakåt i tiden. Det kan vara odlingsrösen, diken, fägor, terrasser, stenmurar, ängslador eller husgrunder. Hamlade träd, alléer, slätter- och betesgynnade växter och djur är vårt biologiska kulturarv.

BÖRDIG JORDBRUKSMARK

Jordbruksmark har formats under århundranden genom påverkan från betande djur och människans bearbetning av marken. Dagmaskar, mikroorganismer, svampar och andra nedbrytare i jorden hjälper till att bygga upp markens bördighet. Klöver och andra kvävefixerande grödor gödslar jorden och bördiga jordar med hög mullhalt binder koldioxid från luften.

LIVSMILJÖER

Jordbruksmarken med omgivande landskap erbjuder en mångfald av miljöer där många arter trivs. Bryn, diken, stenmurar, odlingsrösen, vägkanter, trädor och åkerkanter är livsmiljöer för insekter, fjärilar, fåglar, växter och vilt. Naturbetesmarker och ängar är bland den mest artrika naturen vi har i Sverige.

GENETISKA RESURSER

I odlingslandskapet finns husdjur, odlade växter och vilda arter med egenskaper som har anpassats för att klara sig i sin miljö. Deras gener kan ha betydelse för vår framtida livsmedelsförsörjning, för att utveckla nya friska och produktiva grödor eller få fram odlingsmetoder som fungerar i ett förändrat klimat.

LIVSMEDEL OCH ENERGI

I odlingslandskapet produceras i stort sett alla livsmedel och foder som djur och människor äter. Dessutom kan jordbrukets produkter användas till bioenergi, som material att bygga med och mycket annat. För leverans av livsmedel och energi krävs, förutom friska ekosystem, aktiva lantbrukare.

Bild och bildtext från projektet
Jordbruksmarkens framtid.
Mer information finns på
www.landsbygdsnatverket.se

Våtmark Ugglekull - från idé till vattenspegel

En fältvandring med Länsstyrelsen i Jönköpings län fick Bo Gustavsson att göra om sin blöta betesmark till våtmark. Tack vare rådgivning och annan hjälp från Länsstyrelsen har han nu en färdig våtmark.

Text och foto Leif Thörne

En solig oktoberdag möter jag Bo Gustavsson på gården Ugglekull i byn Gällaryd öster om Bor. Här berättar han entusiastiskt om sin nyanlagda 1,4 hektar stora våtmark på fastigheten.

Hans funderingar till att anlägga en våtmark tog fart på allvar i och med en fältvandring om just våtmarker. Området för Bos våtmark hade tidigare nyttjats som betesmark och innan det hade marken brukats som åker. Men som för många andra liknande marker hade de med tiden blivit för blöta för fortsatt åkerbruk.

För Bo kommer den huvudsakliga inkomsten från arbetet i Värnamo, men däremot genererar fastighetens skogsinnehav såväl arbete som gårdens huvudsakliga intäkter. På de öppna markerna betar arrendatorns kvigor under sommarhalvåret, vilket kräver en del skötsel under betessången. En bra kombination tycker Bo som trivs med att det fortfarande finns djur på den tidigare mjölkgården.

PROJEKTET STARTAR

Efter Länsstyrelsens fältbesök och rådgivning hösten 2015, som följdes upp med klartecken efter en anmä-

lan om vattenverksamhet, togs nästa steg i anläggandet av en våtmark. Man tog kontakt med gräventreprenörer och gjorde även en ansökan om miljöinvestering.

På senhösten 2016 började man gräva, vilket bjöd på en del överraskningar. Det visade sig att det verkliga djupet på torvjorden inom en del av området var betydligt större än vad de inledande undersökningarna visat. Efter en viss modifiering av den ursprungliga projektplanen, i kombination med en kunnig entreprenör, kunde ändå själva grävarbetet avslutas lagom till julen 2016.

Våren 2017 gjordes en slutbesiktning av arbetet. Och från och med 2018 kunde våtmarksområdet, som nu blivit ett eget jordbruksblock, omfattas av den skötselersättning som gäller för anlagda våtmarker.

TILL GLÄDJE FÖR MÅNGA

En fördel med våtmarken är att djuren som betar på de omgivande slänterna nu har lättåtkomligt dricksvatten. Samtidigt som de håller det öppet kring själva vattenspegeln.

Förutom att Bo med familj själva är nöjda med slutresultatet och att det infriande deras förväntningar

har det kommit många uppskattande kommentarer från grannar och boende i Gällaryd. Även svanar, änder och tofsvipor verkar uppskatta den tillskapade våtmarken.

För intresserade våtmarksanläggare i Förvetets läsekrets vill Bo skicka med uppmaningen att man inte ska avskräckas av ansökningsprocessen. Länsstyrelsens handläggare ställer upp med hjälp i form av rådgivning i fält och annan vägledning. Likaså är det lätt att underskatta de stora volymer jordmassor som ofta blir följderna av grävningsarbetet med en våtmark. Kan de uppgrävda massorna komma till användning i närområdet för att till exempel höja upp andra låglänta partier är det också något positivt som kan komma gården tillgodo. ■

VILL DU VETA MER?

Mer information om att anlägga våtmarker hittar du på länsstyrelsens webbplats.

lansstyrelsen.se/jonkoping

Området för den planerade
våtmarken sommaren 2016.

Den färdigställda
våtmarken hösten
2018.

Utbildning i kemiska växtskyddsmedel

Hantering av kemiska växtskyddsmedel kräver kunskap. Felaktig hantering kan orsaka stora skador på hälsa och miljö. Länsstyrelsen håller under våren 2019 utbildningar i användningstillstånd för växtskyddsmedel av klass 1L och 2L.

Text Jenny Knutsson Foto Symbolbilder.se

Växtskyddsmedel i behörighetsklass 1L och 2L får endast användas för yrkesmässigt bruk, av den som är över 18 år och har användningstillstånd. Användningstillstånd kan du ansöka om efter att ha gått en fyra dagars utbildning hos Länsstyrelsen. Tillståndet ger dig behörighet under fem år och kan förlängas genom att gå en vidareutbildning var femte år.

Utbildningen riktar sig framförallt till dig som använder växtskyddsmedel inom jordbruket och tar upp bestämmelser kring; växtskyddsmedel, hantering, miljörisker, dokumentation, olika sprututrustningars funktion och skötsel, hälsorisker, skyddsåtgärder och arbetsmiljölagsstiftning. Utbildningen behandlar även förebyggande åtgärder, val av bekämpningsmetod, preparat och dos samt risken för vindavdrift och åtgärder mot den. Utbildningen ger även behörighet för dig som använder bekämpningsmedel i trädgård, grönytor och växthus. I vissa fall kan det behövas en kompletterande utbildningsdag med specialinriktning. Dessa utbildningar kommer att hållas på andra platser i landet under januari, februari och mars. Det finns det även möjlighet att gå kurser om betning av utsäde. ■

KURSER

Grundutbildningen för användning av växtskyddsmedel utomhus 2019 äger rum 7, 8, 11, 12 mars i Huskvarna. Det kommer också att hållas grundutbildningar i andra län under tidig vår 2019. Anmälan gör du på: utbildning.jordbruksverket.se

Fortbildningskurser för utomhusanvändning hålls i Eksjö 21 februari, Skillingaryd 26 februari och Huskvarna 28 februari. Tillståndet för växthusanvändning förlängs genom fortbildningskurs för utomhusanvändning och där efter ett utökat skriftligt prov.

Viktigt att du som har ett tillstånd som går ut 2019-05-31 och vill förnya tillståndet går utbildningen under våren 2019. Tillstånd som går ut 2020-05-31 kan också förnyas under 2019, vilket då ger sex års förlängning.

Anmäl dig så snart som möjligt.

KONTAKT

Upplysningar om utbildningarna lämnas av Jenny Knutsson, telefon 010-223 62 07, e-post jenny.knutsson@lansstyrelsen.se

En lövskogsö mitt i ett hav av granskog

Carl Hermelin ville att hans mark skulle bli ett naturreservat. Efter att Länsstyrelsen noga inventerat hans skog blir han nu först ut med att få sin skog skyddad i programmet Nya komet.

Text och foto Jonatan Nilsson

Drygt en mil från Aneby på småländska höglandet ligger Degla gård. På gården har Carl Hermelin vuxit upp och även hans två, nu vuxna, söner. Här finns sjön Noen, skog och åkermark som tillsammans täcker gårdens 280 hektar mark. Men just den här skogen är inte vad vi är vana att se. Här är det lövträden som dominerar och har så fått göra under en längre tid. Utan att människor har varit inne och styrt. Något som Carl, som har högt förtroende och respekt för naturen, uppskattar.

- Jag skulle tro att miljön sköter sin miljövard nästan alltid bäst, säger han.

Trots att det har blivit november hänger gula löv kvar på en del stora ekar. En fin kontrast till de annars avlödade träden. Mossan, som fått växa fritt här, gör att bra jobb för att ge färg till en lövskog som annars skulle presentera flera nyanser av brunt.

Carl Hermelin ser skogen som en ö, och det är en ganska bra beskrivning. En lövskogsö mitt i ett hav av granskog. På den här ön bor idag både växter och djur som vi inte ser lika ofta i granskogarna. Att det har blivit en sådan här ö menar Carl,

har inte alltid varit självklart. Utan något som blivit naturligt av att ingen har rört skogen på många år.

- Det är gammal betesmark som har fått växa ganska fritt. Och rätt som det är börjar man se att man kanske gör en dygd av omständigheterna. Man ser att det är ett bra område för en sådan här ö av en fri natur, säger Carl.

”Vi är ju gäster i en underbar värld. Varje träd som du bugger ner, det är ju inte något nöje precis.”

VISION OM ETT NATURRESERVAT

Sen flera år tillbaka har Carl haft en vision av att hans lövskogsområde skulle kunna bli ett naturreservat. Oftast är det Länsstyrelsen som tar såna initiativ, men då och då hör markägare av sig och vill att deras mark ska bevaras eller skyddas. Idag kan markägare föreslå sin mark genom ett program som heter Nya komet. Efter att Länsstyrelsen ser över marken fattar de beslut om det ska bli ett reservat eller inte. Det är en process som tar tid.

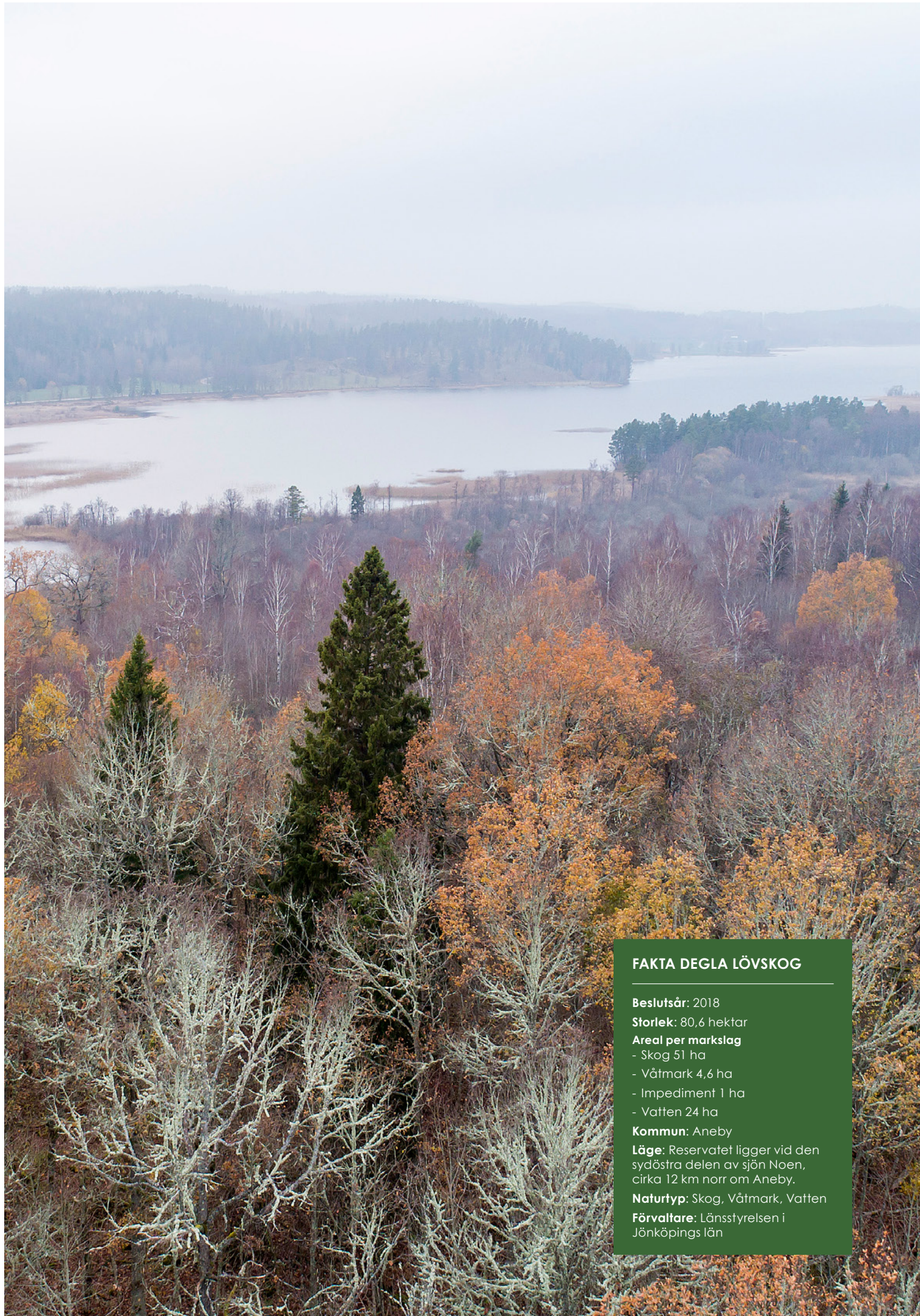
- Säger Länsstyrelsen att det är intressant, då rullar det ju sakta på även om det tar tid. Det är ju inget som man löser över ett år utan det tar sin tid, säger Carl Hermelin.

Att det finns en möjlighet för markägare att själva föreslå mark som ska bevaras och skyddas tycker Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) är viktigt. Att Nya komet nu börjar ge frukt är något som de ser är mycket positivt.

- Det är tydligt att markägare måste göras mer delaktiga i arbetet med att skydda värdefull natur. I Nya Komet har man hittat en bra metod för att uppnå detta, där frivillighet är en förutsättning och med utgångspunkten att det är markägaren själv som bäst känner till sin skog. Det är så det ska fungera och det är viktigt att detta nu ger resultat. Förhoppningsvis kan goda exempel inspirera fler intresserade markägare till egna initiativ för att mot ersättning skydda den egna skogen, säger David Ekbäck som utvecklar det regionala näringspolitiska arbetet för LRF i Jönköpings län.

fortsättning på nästa sida

FAKTA DEGLA LÖVSKOG

Beslutsår: 2018

Storlek: 80,6 hektar

Areal per markslag

- Skog 51 ha
- Våtmark 4,6 ha
- Impediment 1 ha
- Vatten 24 ha

Kommun: Aneby

Läge: Reservatet ligger vid den sydöstra delen av sjön Noen, cirka 12 km norr om Aneby.

Naturtyp: Skog, Våtmark, Vatten

Förvaltare: Länsstyrelsen i Jönköpings län

”På sätt och vis är det väldigt gynnsamt för oss. Man får ju en ekonomisk ersättning och skogen är där och det är så vi alltid har velat ha det.”

HEM FÖR HOTADE ARTER

I den inventering som personal från Länsstyrelsen har gjort visar det sig att lövskogen blivit lite som en Skattkamarö. Här finns flera stora och fina askar som annars är under starkt hot från askskottsjukan. Positivt är även att med askarna tillkommer flera djur som trivs som bäst i de här träden. Den fridlysta blåsippa är ju inte hotad på samma sätt men den trivs bra i Deglas skog. Och klimatet i skogen har varit gynnsamt för flera mossor med högt signalvärde.

- Större sammanhängande lövskogar är sällsynta och skogen i Degla är dessutom väldigt variationsrik. Den som gör sig besväret att vandra ett stycke in i den bitvis nästan ogenomträngliga skogen hamnar mitt i ett paradiset för småfåglar. Och som en extra krydda innebär närheten till sjön Noen att man med lite tur kan få en skytt av Smålands landskapsdjur uttern eller mäktiga rovfåglar som havsörn och fiskgädda, säger Johan Staaf som är Naturvårds-handläggare på Länsstyrelsens i Jönköpings län.

För några år sedan gjordes en inventering på fladdermöss i området och man kunde hitta flera av de 19 arter av fladdermöss som finns

i Sverige. Bland annat upptäcktes större brunfladdermus som är den största fladdermusart som vi har i landet.

Med den kunskap som finns efter allt arbete som gjorts i skogen är det bekräftat att skogen är speciell. Och även för någon som inte kan så mycket om olika rödlistade arter märks det en skillnad på den här skogen och den vanliga barrskogen. Så fort bildörren öppnas märks en doft som en granskog aldrig skulle kunna skapa. En frisk och aningen fuktig luft gör det lätt att andas.

Marken är täckt av nyligen fallna löv, på nästan varje träd, dött eller levande, växer det rikligt med mossor.

- Det är ju ingen tvekan om att när man reser runt i Sverige, och ser vårt moderna skogsbruk så är det lätt att inse att det behövs öar som det här. En modern gallrad granskog, den har sin kultur, den saknar det som finns i den här skogen, säger Carl Hermelin.

BESÖKARE ÄR VÄLKOMNA

Vi är långt från stora vägar och järnväg. Även om en och annan bil kan höras långt borta och med hög luftfuktighet kan även ljudet av tågen leta sig ända hit, så är det mycket tyst och lugnt här. Ett lugn

som Carl gärna delar med sig av. Och med stor sannolikhet kommer han att få göra det. För under november blev Degla lövskog officiellt det första reservatet i programmet Nya kommet. Något som troligtvis kommer göra att flera personer vill söka sig till ön som Carl kallar det.

- De är så välkomna, det kan bara vara gynnsamt, i synnerhet för människan som vandrar här. Och det skadar ju inte skogen om man är varsam och det är ju folk i allmänhet, synnerhet i såna här områden, säger han.

Nu ska Länsstyrelsen inom det närmsta året skapa informations-skyltar för besökare och det ska anordnas en parkeringsplats för flera bilar i området. Men för att skogen ska fortsätta vara en lövskog krävs också att man gallrar bort granen så att den inte kan ta över. Länsstyrelsen kommer förutom att gallra bort granen också frihugga de träd som anses ha störst värde. Det innebär att man öppnar upp skogen runt de här träden så att de får mycket sol och mer plats att bre ut sig på.

Eftersom skogen är ganska snårig och till viss del rätt ogenomtränglig är det inte vem som helst som attraheras av skogen. Men det rika fågellivet lockar redan nu fågelen-

tusiaster. Men att göra naturen mer tillgänglig än vad den är idag är bara positivt menar Carl.

- Det är en upplevelse att vandra i skogen, men det är det för all del i alla skogar. Men kanske om man har ett speciellt intresse för skalbaggar och småkryp så är den här skogen särskilt rolig.

Har du det?

- Nej inte speciellt, men jag tänker på dem, säger Carl skrattande.

Vad tänker du om att den här skogen har blivit reservat och kommer förbli en ö?

- Jättebra tycker jag. Det känns skönt, det är och förblir en ö på det här sättet. Jag tror att det är i allra högsta grad motiverat med vårt moderna skogsbruk. Jag tror att det är nödvändigt.

ETT NOGA ÖVERVÄGANDE

Carl och hans fru Ulrike har tillsammans med sina söner, som numera äger marken, haft flera möten med Länsstyrelsen. Man har gjort en planering för att se hur ett reservat skulle kunna se ut och för att diskutera vilka åtgärder som skulle krävas. Att besluta om ett naturreservat innebär en hel del jobb, inget får missas. Carl råder andra som funderar på att upplåta sin mark till ett reservat att ta det lugnt och noga överväga vad man vill.

- Man måste vara inställd på att det här området kommer falla bort från produktionen. Med tanke på att låta det vara en ö, en fredad ö. Och så ska man nog förbereda sig före en Kometansökan, säger han.

Carl berättar att oavsett om

skogen skulle bli reservat eller inte så skulle skogen få vara orörd. Men eftersom markägare får ersättning när deras mark blir reservat och att Länsstyrelsen kommer göra så att fler kommer kunna upptäcka skogen tycker han att det har blivit en mycket bra lösning.

- På sätt och vis är det väldigt gynnsamt för oss. Man får ju en ekonomisk ersättning och skogen är där och det är så vi alltid har velat ha det. Vare sig det hade blivit ett reservat eller inte så hade vi inte gjort något med den här skogen. Inte under min livstid i alla fall.

CARLS UPPSKATTAR TRÄDEN

Men han har också skog som han avverkar. Det finns ju ansvar som en skogsägare har som han berättar att han följer. Men kring boningshuset växer några riktigt stora träd och de skattas mycket hög.

- Om vi tittar på träden hemma kring vårt hus, dem tittar vi på varje dag och vi hälsar på dem varje dag och de betyder jättemycket. Flera av träden har stått i hundratals år.

Och hur mycket de här träden betyder för Carl visade sig när det diskuterades om det skulle sättas upp solceller på taket till stallbyggnaden. För att det skulle löna sig gäller det att ta bort allt som skuggar taket, alltså träd.

- Då får solcellerna ge vika, träden står heller kvar. Så viktigt är det inte med solcellerna. Vi hugger inte ner ett träd för en solcell, det gör vi inte. Solpaneler står och går i 25 år, träden står i flera hundra år, avslutar Carl. ■

NYA KOMET

Vill du föreslå din mark för ett nytt naturreservat? Så här går du tillväga

Kontakta skogsstyrelsen eller länsstyrelsen. På myndigheternas webbplatser kan du söka på ordet "komet" för att komma till rätt sida.

Fyll i blanketten "Intresseanmälan om formellt skydd av skog"

Skicka in blanketten till Skogsstyrelsen eller till Länsstyrelsen i det län där fastigheten ligger.

Här finns en lista som förklarar vad som kan anses behöva skyddas.

- Många gamla träd. Storvuxna gammeldräder eller små senvuxna träd.

- Stor variation i trädslag, liksom ålder och storlek av träden.

- Luckor och gläntor i skogen som släpper ned ljus.

- Döda träd och som står eller ligger, även halvdöda träd.

- Murkna och murkande träd, både stående och liggande.

- Träd med håligheter.

- Spår av brand.

- Områden där det stått skog eller träd under lång, obruten tid.

- Inslag av asp, sälg och ädellöv i skogsområden med andra trädslag.

- Skog med spår av människan, som hamlade träd eller skogs-bete.

- Trädbärande hagmarker med stora gamla träd.

Förberedelser på gårdsplanen innan
revision av djurväl-färdersättning.

EU-revision - byråkratiskt och tråkigt eller lärorikt och intressant?

I oktober genomförde EU-kommissionen en EU-revision i länet. En granskning som blivit allt hårdare och mer detaljerad med åren.

Text Sofia Ellergård Foto Helena Wennström

- Det är ganska tufft och kräver att man är superkoncentrerad, säger Sofia Ellergård, biträdande kontrollansvarig vid Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Hon är på väg tillsammans med kollegan Johan Eklund, representanter från Jordbruksverket och EU:s revisorer till en gård utanför Gränna. Det är dags för EU-revision men det är inte lantbrukaren som revisorerna är intresserade av.

- Nej, det är ingen kontroll av den enskilde lantbrukaren utan syftet är att säkerställa att kontrollmyndigheterna, det vill säga Länsstyrelsen och Jordbruksverket, följer EU:s regelverk, berättar Sofia.

MYCKET SOM STÅR PÅ SPEL

Sofia arbetar till vardags som biträdande kontrollansvarig vid enheten för fältkontroll på Länsstyrelsen i Jönköpings län. Det innebär att hon bland annat ansvarar för de kontroller som regelbundet sker hos de lantbrukare som sökt olika typer av EU-stöd. Hon är van att granska lantbrukare, men under revisionen är det hon som representant för Länsstyrelsen som får stå till svars om nåt är felaktigt. Att få delta i revision är inget ovanligt,

men situationen är inte helt bekväm menar Sofia.

- Granskningen ingår i mina arbetsuppgifter men det är mycket som står på spel. Det är viktigt att allt stämmer eftersom felaktigheter kan innebära ekonomiska sanktioner, så självklart är det nervöst men också väldigt lärorikt och intressant.

INTENSIVT FÖRARBETE

Årets revision är en uppföljning från hösten 2016. En stor revision med kontroll av flera ersättningsformer och villkor som till exempel miljöersättningar, kompensationsstöd, ekologisk produktion och djurvelfärd. Dessutom ska kommissionen även kontrollera att registerkontrollerna, som innefattar rapportering, journalföring och märkning av nöt, får/get och gris, utförs enligt regelverket.

Vanligtvis omfattar revisionen en arbetsvecka medan förberedelserna är mer omfattande. Många av detaljerna som till exempel vilka ersättningar och platser som ska kontrolleras meddelas ganska sent så arbetet blir väldigt intensivt inför en revision.

- Ofta får vi besked om när revisionen ska ske med några

månaders varsel. Övriga detaljer som vilka företagare och område får vi veta först senare, så beroende på vilken kontroll som ska utföras kan förarbetet med att ta fram olika dokument bli väldigt stressigt och intensivt.

LÄNSSTYRELSEN MED UTE I FÄLT

Ett par dagar av revisionen ägnas också åt granskning i fält och det är dessa dagar som Sofia och hennes kollegor är involverade i.

- Länsstyrelsen utför ju normalt tillsynen. Därför tar Jordbruksverket hjälp av oss under fältkontrolldagarna. Sen är det praktiskt rent logistiskt att myndigheterna ligger så nära varandra, de gånger vi är med under granskningsarbetet eller vid slutmötet inne på Jordbruksverket.

Med på denna revision är kontrollanter från Länsstyrelsen, verksamhetsexperter samt samordnare av revisionen från Jordbruksverket, tolk och revisorer från EU-kommissionen. Sammanlagt tio personer, vilket är ganska normalt i antal under revisionens fältbesök på gårdarna. Oftast deltar två revisorer från olika länder inom EU, denna

fortsättning på nästa sida

Jordbruksverkets samordnare i diskussion med EU-revisorerna.

gång är de från Portugal och Kroatien. Även om det går att förstå varandra på engelska så används tolkar, men det har bara sina fördelar anser Sofia.

- Det är ganska skönt för då behöver det inte bli några språkliga missförstånd. Det gäller bara för oss att vara tydliga och konkreta.

MÅNGA OLIKA KONTROLLER

Under denna revision är det tre lantbrukare som ska besökas. På första gården ska revisorerna kontrollera miljöersättningar, kompensationsstöd och ekologisk produktion. Frågorna duggar tätt, både till Sofia och Johan från Länsstyrelsen och till lantbrukaren som får bläddra febrilt bland alla sina papper. Det är ingen skarp kontroll, utan granskning av en arealkontroll som gjordes 2017. Sofia får förklara hur de föregående år utförde de olika kontrollmomenten. Ibland flikar Jordbruksverket in när förtydliganden behövs.

- Under en revision är det otroligt

mycket dokumentationskontroll och brukarens journaler ska gås igenom för att se att allt stämmer. Upptäcks några tveksamheter blir frågorna allt mer pressande och vi får förklara eventuella oklarheter.

Dokumentation är en viktig del av den ekologiska kontrollen. Revisorerna går noggrant igenom alla kontrollprotokoll och följer upp att ett flertal stödjande dokument. De kontrollerar också att underlaget till det betesmarksåtagande vi kontrollerat är korrekt. Diskussion uppstår kring en minskning av ett åtagande som skett under kontrollåret. Efter många turer nöjer sig revisorerna med den förklaring de får. Efter dokumentationskontrollen är det dags att gå vidare ut i fält och kontrollera några åkrar och en betesmark. Varje ersättningsform med de olika specifika villkoren kontrolleras vid en arealkontroll via ett antal kontrollpunkter. Revisorerna går omsorgsfullt igenom alla kontrollpunkter och ställer frågor om hur och om de kontrolleras. Betesmarken som de

tittar på ingår i en åtagandeplan och har särskild skötsel, vilket innebär att det finns extra många villkor att kontrollera.

- Svenska marker skiljer sig markant från övriga Europa. Våra marker här är mer trädbevuxna och anses inte alltid i EU:s mått mätt vara betesmarker, så det kan ibland skapa vissa diskussioner.

GOD ORDNING UNDERLÄTTAR

Efter besöket på den första gården är det dags för en snabb lunch. Sofia berättar att det under pauserna ofta blir en mindre stel och informell ton och möjlighet till lite småprat med revisorerna på engelska istället för via tolk. Denna gång sätter sig dock revisorerna för sig själva vid ett eget bord, så det blir inga informella samtal dem emellan.

Så fort lunchen är slut är det dags att bege sig till nästa lantbrukare, som också finns utanför Gränna. Här ska djurvälståndsansättning gällande få kontrolleras. Lantbrukaren har relativt många får och sköter

Full koncentration vid revision av djurvälståndssättning.

journalföringen via Elitlamm och det blir därför lite svårt att åskådliggöra hur kontrollen gått till. Den ena revisorn blir märkbart irriterad och ställer samma fråga i lite annorlunda tappning om och om igen. Sofia försöker förklara så gott det går. Jordbruksverket hjälper också till. Till slut tycks de ändå vara någorlunda nöjda med de svar de får. Lantbrukaren har väldigt god ordning på dokumentationen när det gäller djurvälståndssättningen, så denna granskning går förhållandevis fort.

SKYGGA DJUR FÖRSVÅRAR ARBETET

Sista gården att besöka för dagen ligger utanför Hestra. Nu ska kompensationsstöd och djurvälstånd för gris och registerkontroll på gris och nöt kontrolleras. Lantbrukaren har inte möjlighet att medverka, utan har lagt ut stalljournal och dokumentation i en lada. Vädrets makter är inte riktigt med oss utan det har börjat regna och blåser isande kallt. Grisarna, som går ute och bökar, räknas trots

det in och märkningen kontrolleras. Att kontrollera märkningen på djur är inte helt enkelt menar Sofia som berättar att rutinerna kring detta har ändrats under åren.

- Förr kunde vi styra tidpunkten för djurkontrollerna till installationsperioden, då åtminstone inräkning och märkningskontroll går smidigare. Numera ska helst både areal- och djurkontroll göras vid ett och samma tillfälle, vilket innebär att vi oftast måste kontrollera även djuren under fåltssäsongen när de går ute på bete. Det kan ibland bli ett ganska tidskrävande arbete då många djur kan vara lite skygga och gärna flyr när hela delegationen ska vara med och räkna djuren.

När kontrollen av får är klar ska vi egentligen fortsätta med kontroll av några åker- eller betesmarksskiften. Men plötsligt ställs allt in och vi får istället avsluta. Kanske fick vädret revisorerna på andra tankar?! Dags att bege sig hemåt och vid sjutiden är vi åter på Länsstyrelsens parkering. Nu

återstår bara att avvakta EU-revisorernas rapport, rapporten som Jordbruksverket sedan har ansvar att bemöta. För Sofias del är det mesta av arbetet med revisionen slutfört för denna gång. Så hur gick det då?

- Ofta känner man ganska direkt hur det har gått och jag tror faktiskt att det med något undantag gick ganska bra denna gång, avslutar Sofia Ellergård. ■

FAKTA

Svenska myndigheter administrerar drygt 10 miljarder kronor i stöd från EU varje år. Ekonomistyrningsverket - ESV - är den nationella revisionsmyndigheten för EUs fonder med så kallad delad förvaltning. Det innebär att EU-kommissionen har det övergripande ansvaret för fonderna men att medlemsstaten Sverige ansvarar för genomförandet i Sverige. ESV lämnar varje år en rapport och ett intygande till kommissionen om EU-medlen i fonderna har använts på rätt sätt.

Källa: ESV

På bilden ligger två individer av arten brunlångöra i dvala. Arten har som namnet antyder stora öron. Dessa skyddas under dvalan genom att fällas in under vingarna. Men en lång vila kan få kroppshållningen hos vem som helst att bli lite slapp och då händer det att det ena eller båda öronen ramlar ut.

Inte ovanligt med fridlysta vintergäster i jordkällaren

Har du en gammal jordkällare? I sådana fall kan du ha små vintergäster som är i dvala under vintern. Förutom att vara kulturhistoriskt värdefulla används nämligen jordkällare som övervintringslokal av flera fladdermusarter.

Text Jens Mattsson Foto Lars Petersson

Fladdermöss är en grupp däggdjur som går i dvala under vinterhalvåret. Anledningen till dvalan är att fladdermössens föda, insekterna, försvinner med kylan. Då gäller det att spara maximalt med energi och det bästa sättet är att vila sig igenom hela vintern. Pulsen minskar från ca 400 slag per minut till 20 – 40 slag vilket gör att kroppen blir nästan lika kall som omgivningen. Under vårens första varma dagar vaknar fladdermössen ur dvalan igen.

TABERGS GRUVA

Fladdermöss övervintrar i gruvor, stora ihåliga träd, hus och jordkällare. Den mest kända övervintringslokalen i länet är Tabergs gruva där flera hundra individer av sammanlagt sex arter tillbringar vintern. Men alla jordkällare i det småländska landskapet är lika viktiga för fladdermössen och deras vintervila. Främst är det arterna brunlångöra, vattenfladdermus och nordfladdermus som du kan stöta på i en jordkällare. Under dvalan hänger de upp och ner (vilket inte har med vampyrer att göra utan bara det faktumet att de på grund av vingarna bara kan hänga i fötterna) eller så kan de också ligga inkilade mellan stenblock. Är du försiktig går det bra att studera fladdermössen på nära håll men tänk på att inte andas

Nordfladdermus.

på fladdermöss då de kan vakna av temperaturförändringen.

SKÖT OM DIN JORDKÄLLARE

Det som får fladdermössen att undvika en jordkällare i för dåligt skick är för att det blir för kallt. Är det minusgrader kan de frysa ihjäl. En jordkällare ska ha svale, luftsluss och fladdermössen ska kunna ta sig in och ut. Tänk på att röja undan träd, buskar och andra växter från jordkällaren. Rötter kan ställa till stora problem i stenkonstruktionen, tänk på att även ett litet träd blir vuxet! Med underhåll kan din jordkällare fortsätta att vara en viktig plats för vår enda flygande däggdjursgrupp att övervintra i. ■

FAKTA OM FLADDERMÖSS

I Sverige finns det 19 arter. I Jönköpings län har 15 arter påträffats.

Fladdermössen i Sverige lever enbart på insekter.

Fladdermöss går i dvala mellan oktober och april. Vissa arter flyttar dock söderut.

Alla fladdermusarter är fridlysta och du får alltså varken skada eller störa fladdermöss eller dess boplatser. Det finns normalt heller ingen anledning till detta.

250 möjligheter

– det handlar om människor!

I slutet av oktober arrangerades för femte och sista året, konferensen 250 möjligheter. En konferens för alla som vill vara en del av framtidens utveckling av mindre kommuner. Under två dagar fick en engagerad publik ta del av forskning och inspiration inom området.

Text Jennie Bengtsson | Foto Petra von Seth

250 möjligheter startades 2014 av Internationella Handelshögskolan i Jönköping i syfte att vara en mötesplats för människor som på olika sätt engagerar sig i platserns utveckling. Konferensen lyfter forskning inom området och visar på goda exempel med ett speciellt fokus på mindre kommuner. Bakgrunden till konferensen var den bloggpost som professor Charlotta Mellander skrev 2013 om ”De ungas flykt till staden” som berörde ungas flyttmönster i åldern 18–30 år. Analysen visade att 250 av 290 kommuner förlorar sina unga över tid och de återvänder inte i tillräckligt hög grad för att mindre platser ska fortsätta växa.

GRÄV DÄR DU STÅR

Flera av årets föreläsare var kända profiler såsom Yngve Bergkvist, grundaren av Ishotellet i Jukkasjärvi, som berättade om hur han startade ishotellet. För drygt 30 år sedan ställde han frågan – hur hittar vi gäster till Jukkasjärvi på vintern? Till saken hör att Jukkasjärvi är en kallhåla, ingen vettig människa sätter sin fot där på vintern. Men så tänkte han på vad hans mamma

hade sagt. – Gräv där du står, det mesta är ogjort.

I år bygger han ishotellet för den 29:e gången. Gästerna kommer från 47 olika länder och de vill se norrskenet och sova i ett isrum med unika skulpturer.

FIBER ÄR DET VITA GULDET

Jonas Birgersson var med och startade Bredbandsbolaget och Framfab under IT-bubblan. Jonas berättade om vilken betydelse fiberutbyggnaden har för hela Sverige och i synnerhet landsbygden. Efter rent vatten och el är fiber den bästa investeringen ett land kan göra, menar Jonas.

–Man behöver inte gilla tekniken, men det är ett faktum. Mellan 2000–2014 ökade internettrafiken med 500 gånger.

Jonas höjer dock ett varningens finger för de kommuner som säljer sina stadsnät till privata aktörer. Om kommunen säljer har de inte längre samma digitaliseringsmöjligheter och kommer också stå med dyra hyrkostnader för ett nät de tidigare ägt. Även SKL rekommenderar kommunerna att inte sälja sina stadsnät.

DET HANDLAR OM MÄNNISKOR

–En kommun handlar om människor, berättar forskaren Josefina Syssner, vilket under alla år har varit den röda tråden för konferensen. Det är viktigt att föra samtal med varandra eftersom samtalet är nyckeln till ett demokratiskt samhälle. I detta har en mindre kommun större möjlighet att se människor. Att skapa en vision tillsammans med medborgarna är viktigt och ska låtas ta tid. Rådet är att skapa en utopi eftersom förmågan att föreställa sig en bättre värld är ett sätt att utveckla samhället. Mycket av det som vi tar för givet idag var tidigare en vision och även en omöjlighet till exempel lika rösträtt, gratis skolgång med mera.

FRAMTIDEN

Under de fem år som konferensen anordnats har flera minnesvärda föreläsningar gjorts. Talarlistan kan göras lång. I framtiden hoppas arrangörerna att någon annan organisation kommer att ta över stafettpipen eftersom detta var sista upplagan av 250 möjligheter. ■

Överst, Lina Bjerke, Charlotte Mellander och moderator Johan Wester tillsammans på scen.

Till vänster, Johan Wester och Yngve Bergkvist.

Nederst, Josefina Syssner och Jonas Birgersson.

ARRANGÖRER

- Jönköping University
- Länsstyrelsen i Jönköpings län
- Fastighetsägarna
- Sparbanksstiftelsen Alfa
- Destination Jönköping
- Region Jönköping
- Jordbruksverket
- LRF

ÅRETS FÖRELÄSARE

- Yngve Bergkvist, Icehotel
- Josefina Syssner, forskare
- Dag Holmgren, forskare
- Jonas Birgersson, entreprenör
- Jörgen Oom, psykolog och entreprenör
- Navid Modiri, samtalsaktivit
- Erik Eriksson, fastighetsägare
- Mia Wahlström, forskare

Läs mer på
www.250mojligheter.se

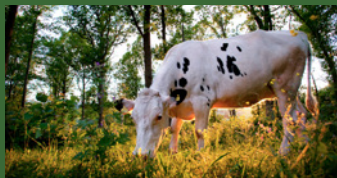
Smått och gott från länet

VAD VILL DU LÄSA OM I FÖRVETET

Vi tar gärna emot tips och idéer. Mejla oss på lars.sandberg@lansstyrelsen.se

BETESFÖRMEDLING

Har du djur men saknar betesmark? Eller har du mark som behöver betas men inga djur?

Vi förmedlar kontakter mellan markägare och djurägare, så att du som har djur kan hitta bete och du som har mark kan få djur som betar den.

Gå in på vår webbplats och sök på "betesförmedling" och skriv in dina uppgifter där.

INVENTERING AV VÄGTRUMMOR I JÖNKÖPING LÄN

För att få en bättre bild av hur det ser ut där länets mindre vägar korsar vattendragen, har en länstäckande inventering av vägtrummor anlagda vid enskilda vägar påbörjats. Fokus ligger på att bedöma passerbarhet för fisk och andra vattenlevande organismer. Under inventeringens första veckor har stor nyfikenhet och en positiv inställning från markägare och allmänheten märkts av. Projektet förväntas pågå under

flera år och utförs av Skogsstyrelsen och Naturnära jobb, i samarbete med Länsstyrelsen. ■

KONTAKT

Projektledare: Patric Ceder,
Länsstyrelsen i Jönköpings län,
Telefon: 010-223 64 62

PROBLEM MED SKADEDJUR?

Du som har behörighet att använda växtskyddsmedel i klass 1L kan även få tillstånd att hantera vissa rättgift i klass 1 So. Det är Arbetsmiljöverket som är ansvarig myndighet för skadedjurbekämpning i och runt lantbrukets ekonomibyggnader. För att få hantera rättgift måste du komplettera din växtskyddsbehörighet med ett särskilt tillstånd. Du gör din tillståndsansökan på Aretsmiljöverkets webbplats www.av.se

Julbröd med aprikos, valnötter och pomeranser

Filmjölkslimpor går snabbt att slänga ihop och kräver ingen jäsning. I det här receptet finns aprikoser, valnötter och pomeransskal vilket ger en härlig smak av jul. Det går också bra att byta ut pomeransskal mot lingonsylt eller tranbär. Vill du ha mindre grovt bröd ta mer vetemjöl och för en sötare limpa tillsätt mer sirap. Variationen är stor så bara att våga testa.

Brödet blir lätt en favorit i familjen. Enkelt, saftigt och gudomligt gott.

Text Christine Alm Foto Joacim Törnblom

GÖR SÅ HÄR

- Sätt ugnen på 160 grader.
- Smörj och bröa två formar på 1,5 liter.
- Blanda de olika mjölsorterna i en bunke och tillsätt salt, pomeransskal och bikarbonat. Rör ner russin, grovhackade valnötter och aprikoser. Tillsätt fil och sirap (eller honung). Rör ihop till kladdig deg. Häll i smorda formarna.
- Grädda i cirka 1 timma och 35 minuter eller tills in- nertemperaturen på brödet är 96 grader. Låt svalna lite och ta ur formarna och vira in i en grov handduk och låt svalna helt.

INGREDIENSER TILL TVÅ BRÖD

- 6 dl grahamsmjöl
- 3 dl vetemjöl
- 6 dl grovt rågmjöl
- 2 tsk salt
- 4 tsk bikarbonat
- 4 tsk malen pomeransskal
- 2 dl russin
- 20 st torkade aprikoser, hackade i små tärningar
- 200 g valnötter (eller hasselnötter)
- 1 l filmjöl
- 2 dl mörk sirap (eller flytande honung)
-

Tillsammans utvecklar vi

FRAMTIDENS LANDSBYGD

www.framtidenslandsbygd.se